VALENȚELE DISCIPLINELOR ȘCOLARE ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR INTER- ȘI TRANS- DISCIPLINARE

THE VALENCES OF SCHOOL SUBJECTS IN THE FORMATION OF INTER- AND TRANS- DISCIPLINARY COMPETENCES

CZU: 373.016:37.042:001.2(478) **https://doi.org/10.59295/spd2024s.67**

Maia ȘEVCIUC,
ORCID: 0000-0002-3129-6057
e-mail: maia.sevciuc@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova
Carolina ȚURCANU,
ORCID-ID: 0000-0001-8450-3075
e-mail: carolina.turcanu@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova
Veaceslav BOLIEV,
ORCID: 0000-0003-1930-5173
e-mail: veaceslav.boliev@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *The given article is dedicated to the approach of Education Plans from the perspective of the formation of inter- and transdisciplinary skills. The focus is on the analysis of the formative values of the Curriculum, of school subjects in the formation of transversal skills in different countries. Six transversal competences are identified from the structure of the key competences of the Council of Europe and the clear disciplines, which contribute to their formation, in the first place. We found several differences in the structure of the school subjects through which the identified skills are formed in different countries. The analysis of the correlation of school subjects with transversal skills represents an effective methodological mechanism for relevant curriculum design. It is also proposed to measure the interference of school discipline with transversal competence, which can be measured by qualifications, to a large extent, to an average extent, to a small extent, it does not manifest itself.*

Keywords: *curriculum, school subjects, school subject interference – competence, specific competences, transversal competences.*

INTRODUCERE

Planul de învățământ reprezintă documentul curricular de bază și de politici curriculare, în care se structurează și se distribuie disciplinele școlare pe arii curriculare/ domenii de studii, pe niveluri, trepte, cicluri de învățământ și ani de studii și care are menirea de a asigura formarea competențelor-cheie, competențelor transversale/ transdisciplinare și celor specifice disciplinelor școlare [1, 2].

În acest sens, am analizat Planurile de învățământ din diferite țări și din Republi-

ca Moldova din perspectiva asigurării formării/ dezvoltării competențelor transversale/ transdisciplinare, dar și celor specifice disciplinei școare. Rezultatele analizei se prezintă tabelal (Tabelul 1.).

Tabelul 1. Asigurarea prin Planuri de învățământ în diferite țări a formării competențelor transversale/ transdisciplinare (a unor competențe-cheie)

Nr. crt.	Disciplina / Țara	Competențele transversale/ transdisciplinare					
		Competența de comunicare	***Competența socială, civică, morală***	***Competența culturală, interculturală, artistică***	***Competența de a învăța să înveți***	***Competența antreprenorială, acțională***	***Competența digitală***
1.	**Republica Moldova**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educația civică 2. Educația moral-spirituală 3. Dirigenție	1. Educație muzicală 2. Educație plastică	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ	1. Educația civică - *parțial*	1. Informatica
2.	**Austria**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Om și lume	1. Educație artistică	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ	1. Consi-liere vocațională/ Orientare în carieră	
3.	**Belgia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Descoperirea lumii	1. Arte	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
4.	**Danemarca**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație civică	1. Arte	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		
5.	**Elveția**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educația moral-spirituală	1. Arte	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		

6.	**Finlanda**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Științe vieții		Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
7.	**Franța**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație pentru cetățenie	1. Educație muzicală 2. Educație artistică	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
8.	**Germania**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educația moral-spirituală	1. Educație artistică	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
9.	**Grecia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educația moral-spirituală 2. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
10.	**Irlanda**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educația moral-spirituală 2. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
11.	**Italia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație pentru sănătate 2. Educația moral-spirituală 3. Educație civică	1. Educație muzicală 2. Arte	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica
12.	**Olanda**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație pentru sănătate 2. Educația moral-spirituală 3. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC

13.	**Polonia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne		1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC
14.	**Portugalia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC
15.	**Maria Britanie**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație pentru sănătate 2. Educația moral-spirituală 3. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC
16.	**Republica Cehă**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație pentru sănătate 2. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		
17.	**Spania**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație civică	1. Educație muzicală	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC
18.	**Suedia**	1. Limba și literatura maternă 2. Limbile moderne	1. Educație civică	2. Educație muzicală 3. Arte	Prin toate disciplinele din Planul de învățământ		1. Informatica 2. TIC

Analiza comparativă a asigurării prin Planuri de învățământ în diferite țări a formării competențelor transversale/ cheie ne-a permis să deducem următoarele concluzii și constatări:

1. O parte din sistemul competențelor-cheie și anume ,,competența de comunicare”, ”competența în matematică, științe, tehnologii”, ”competența digitală” are acoperire disciplinară respectivă: *Limba maternă, limba modernă*; *Matematica, Fizica, Chimie, Biologie, Informatică* etc.

2. O altă parte de competențe-cheie are o acoperire parțială prin disciplinele școlare, și anume: ”competența civică” → *Educație civică*, ”competența interculturală” → *Educație artistică* etc.

3. Iar competențele ”acțional-strategice”, ”a învăța să înveți”, ”de autocunoaștere și autodezvoltare” nu au acoperire disciplinară. La formarea acestora trebuie să contribuie toate disciplinele din Planul de învățământ, dar și activitățile extracurriculare.

4. O analiză prealabilă a unor curricula pe discipline din Republica Moldova și din unele țări europene ne permite să constatăm existența unor diferențe semnificative cu privire la formarea competențelor transversale prin disciplinele școlare. În acest sens, curricula pe discipline școlare din majoritatea țărilor europene sunt orientate în egală măsură, atât la formarea competențelor specifice disciplinelor date, cât și la formarea competenețelor transversale, desigur în limitele valențelor și oportunităților sale. Pe când curricula pe discipline din Republica Moldova sunt preponderent orientate la formarea competențelor disciplinare (*a se vedea* analiza curricula pe discipline).

5. Unele țări în dependență de contextul actual și necesitățile reale ale societății respective, în situația când disciplinele tradiționale nu pot asigura formarea unor sau altor competențe transversale, introduc în Planul de învățământ disciplinele speciale, direct orientate la formarea unei competențe transversale concrete. *De exemplu,* Austria a introdus în Planul de învățământ disciplina ”*Educația rutieră*”, Maria Britanie – ”*Educația sexuală*” și ”*Ghidarea în carieră*”, Finlanda – ”*Educație pentru sănătate*” etc.

6. Totodată, unele țări pentru a asigura formarea eficientă a unor competențe, propun un sistem de discipline integrate: Polonia, Portugalia, Austria etc. În Republica Moldova Planul de învățământ include o disciplină integrată ”*Științe*” pentru clasele a II-V.

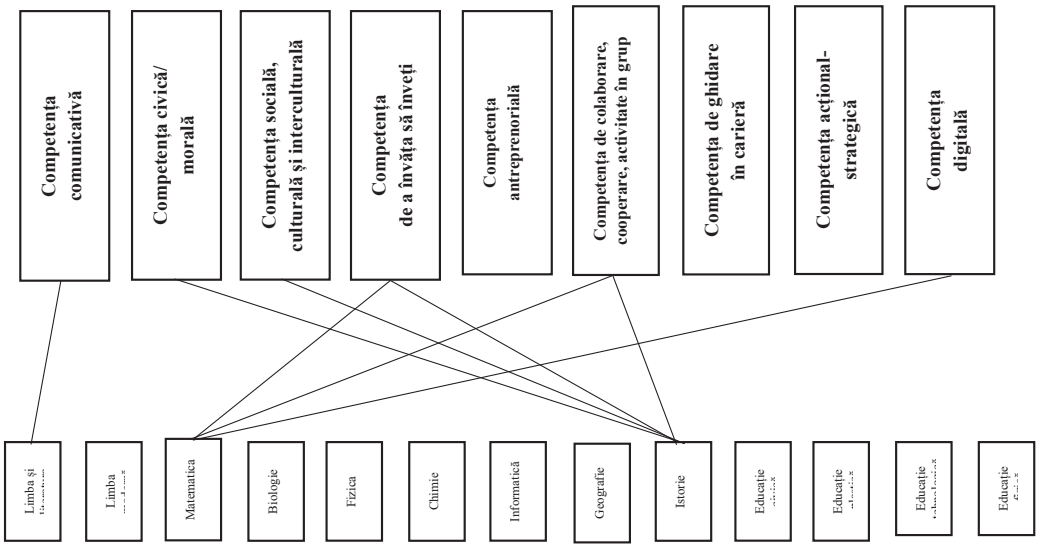
7. Din această analiză comparativă se pot deduce următoarele sugestii pentru conceptori de curricula din Republica Moldova:

- Corelarea numărului și a denumirilor de discipline școlare din Planul de învățământ din Republica Moldova și Planuri de învățământ din diferite țări.
- Redimensionarea finalităților și a conținuturilor a disciplinelor școlare din Planul de învățământ din perspectiva realizării binomului: *competențe specifice disciplinei – competențe transversale*.
- Integrarea unor discipline școlare în cadrul unor arii curriculare din două perspective: realizarea interdisciplinarității în formarea competențelor transversale și stabilirea nucleului tare de competențe, ca expresie a culturii generale a elevilor, dar și a competențelor de un grad mai înalt pentru elevii dotați sau care au interes pentru această categorie de competențe.
- Introducerea unor discipline noi sau reconceptualizarea unor discipline existente, oferind noi valențe și opțiuni în formarea unor sau altor competențe transversale și, în primul rând, acelor care sunt recomandate de diferite structuri internaționale, de lista competențelor necesare elevilor în secolul XXI, dar celor care sunt actuale pentru Republica Moldova și mai puțin sunt actualizate în plan curricular.

8. De menționat, că dintre disciplinele școlare și competențele transversal/ transdisciplinare există o corelație/ interferență care poate avea diferit grad de manifestare. De regulă acest grad de interferență se determină de valențele și oportunitățile disciplinei școlare în vederea contribuirii la formarea unei sau altei competențe transversale. Interferența dintre disciplina școlară și competența transversale poate fi măsurată prin calificative: **3** – *în mare măsură*, **2** – *în măsură medie*, **1** – *în mica măsură*, **0** – *nu se manifestă*.

În continuare propunem un algoritm de acțiuni privind stabilirea interconexiunii/ corelării disciplinelor școlare cu competențele transversale (cele din structura competențelor-cheie), Figura 8.

Acesată abordare și procedură de stabilire a interconexiunii dintre disciplinele școlare și competențele transversale ne permit să identificăm anume acele competențe transversale, la formarea cărora poate contribui disciplina respectivă în cea mai mare măsură. De regulă, se selectează acele competențe transversale, care au un grad de corelare **3** – *în mare măsură* și **2** – *în măsură medie*.

3 – *grad înalt*; **2** – *grad mediu*; **1** – *grad scăzut*; **0** – *nu se manifestă*

Fig.2. Competențe transversale/ transdisciplinare versus discipline școlare
la nivel de gimnaziu din perspectiva gradului de corelare
(a se vedea Curriculum de bază: sistem de competențe pentru învățământul general*)* [3]

Anume aceste competențe transversale vor fi propuse pentru includerea în viitoarele curricula pe discipline.

CONCLUZIE

Această abordare va dinamiza și va motiva conceptorii de curricula de a reproiecta și competențele specifice disciplinei și unitățile de conținut în vederea realizării maxime a potențialului acestora în formarea competențelor transversale/ transdisciplinare. În acest sens, este nevoie de concretizat, că o disciplină școlară concomitent poate contribui la formarea unei sau mai multor competențe transversale, evident că la diferit grad de interconexiune.

REFERINȚE

1. GUȚU, Vl. (coord.), ACHIRI, I., BÎRNAZ, N., CHIORBĂ, C., CIUVAGA, V., DANDARA, O., DARII, L., GREMALSCHI, A., GHICOV, A., GUȚU, I., MORARI, M., MURARU, E., OLARU, V., PAIU, M., SOCHIRCĂ V., SOLCAN, A., ȘEVCIUC, M., TOMA, N., ȚURCANU, C., VELIȘCO, N., VITCOVSCHII, A. *Curriculum de bază: sistem de competențe pentru învățământul general*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, UNICEF Moldova, Chișinău: 2020, 35 p. ISBN 978-9975-152-01-3.
2. GUȚU, Vl. (coord.), DANDARA, O., DARII, L., ȘEVCIUC, M., TOMA, N., VICOL, M. Iu. *Curriculum Național: concept, structură și orientări strategice de dezvoltare*. Universitatea de Stat din Moldova, UNICEF Moldova, Chișinău: CEP USM, 2018, 138 p. ISBN 978-9975-142-41-0.
3. GUȚU, Vl., BUCUN, N., GHICOV, A., ACHIRI, I., PALADI, O., GORAȘ, M., LUNGU, C., GAICIUC, V., CEAPA, V., COTOVIȚCAIA, D., MARIN M., NASTAS, S. *Evaluarea Curriculumului Școlar*. Ghid metodologic. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Institutul și Științe ale Educației, Chișinău:Lyceum 2017, 76 p. ISBN978-9975-3157-5-3.

***** Articolul este realizat în cadrul Subprogramului (2024-2027) „*Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar*”, cifrul 01.14.01.